

נאמר של נייר

★ **אגודת קיקיוני הלשון העברית (קל"ע): המשך**

גינטר גראס „חזיר שוביניסטי גברי” ★ היסטוריה

דרך ספריה ★ היומרות שכיסו בבוסר אותיות

תולעי תרבות

הניאויץ

מר משה אטר, תעשיין וכתב-כלכלי, החרד בזמנה פשוט לגורל הלשון העברית. רית, שייסד אגודה בשם קרן הלשון העברית (קל"ע), ע"ש אביו ד"ר אטינגר, כדי למנוע התדרדרות השפה, שלח מיכתב למדור זה בהקשר לדברים שפורסמו בר עניין אגודתו.

כותב אטר במכתבו: „במקרה הניע לירי עותק של 'העולם הזה'... המדמה את חברי אגודתנו לנאצים. השם 'נאצים' לא הוזכר בכתבה במפורש, אך כל הקורא כי 'אין ספק... שאנשי קל"ע... ישהרו את מחננו מן הנשים הנכבדות ומן הגר היושב בתוכנו, כמנהג הגרמנים, שפיטנו כי היהודים מזהמים את הלשון ואת התרבות שלהם' אינו יכול שלא לדעת למי הכוונה...”

בהמשך תובע אטר התנצלות „על ה שקר שטפלת על קל"ע... כאילו היא אגודה מפלגתית של אנשי הימין הקיצוני...” וכראייה מביא אטר הכשר בנו סח, „אגודת הסופרים העבריים, שפירסמה הודעת אהדה לפעולתנו, ואף בשמו של נשיא המדינה, שאירח אותנו בביתו...”

האמת הטראגית היא שקל"ע מאגדת את אנשי הימין הקיצוני. החל בפיוזמונאית נעמי שמר, דרך תאומי המכתבים-למערכת חקק וכלה באיש ארץ-ישראל-השלמה, אהרון אמיר. וכאן אולי המקום לצטט כמה קטעים מתוך סיפורו של יורם ברונובסקי מטה על הלשון: „המתיית סים לקל"ע, למיידסיה, ולשאר אירגונים קיקיוניים מסוג זה: „לכאן מתקשר העניין המאלף של יחס החברה ללשון. תופעה הרווחת בקרב העמים הוא שיוך

נית, הקרובה קרובה יתירה ליוונית היא קלאסית, היא הקלאסארטורה, לבין השפה העממית, היא הדימוסטיקה — המרחקת מרחק רב מן היוונית הקדומה, לאחר שקלטה כרבות המאות מלים זרות (תורניות, פלאציות ועוד) למכביר. השפה העממית זכתה במילחמתה לקיום מוכרך, היא שנעשתה לשפת הספרות העיקרית החל משלהי המאה התשע-עשרה. האילו השפה הספרותית צונעת יד ביד עם כמדת ריאקציוניות כמדניות היוונית: עם עליית הקולונלים באפריל 1967 היא הוחזרה כשפת-ההוראה בבת-הספר. הלשון היא, אם כן, מכשיר פוליטי ביוון — ולא רק כה. בתורכה הביאה עמה המהפכה של קאמל אתא-תורכ את המעמדה של טיהור התורכית מן המלים הערביות והפרסיות שנתערו בה במשך המאות, והחלפתן במלים תורכיות שורשיות. מובן שבמחניה בלשנית כל המצמח הספרותי יסודן ככוב — כי לשון מעולם איננה 'טהורה' כשם שגזע מעולם אינו 'טהור'. ואכן, כוב הספרנות (הפרוים) בלשון הוא אחד מסעיפי הכוב הגדול והרדי האסון של 'פזרה הגזע'... בהמשך מסתו כותב ברונובסקי כי „בולשים במיוחד קווי ההקבלה בין סוגי המאבקים הלשוניים להם היינו עדים בארץ לבין 'מלי' המת השפות' היוונית. גם בארץ, הפה רנות באה מכיוונה של ריאקציה פוליטית ואי-הכנה של תהליכי הלשון...”

מלבד הוודאות שאנשי קל"ע אכן מייצגים את הימין הקיצוני הפוליטי בארץ, הרי שכמה מהערוותיו של מר אטר, שהוא עיתונאי ותיק, תמוהות למדי: הסמך כותו על „המלצת” אגודת הסופרים אינה

טהורה, מפני שכל הקרוב ללשון העברית יודע, כי עסקני אגודה זו סילקו מבינם את משרדי האקדמיה ללשון העברית, ששכנו בבית טשרניחובסקי. עובדה מסר רסת אחרת, היא שירבוב נשיא המדינה יצחק נבון בעיסוקיה המסופקים של קל"ע, שירבוב שנעשה בשיטה של הטר עייה, תוך ניצול רוחב ליבו של הנשיא. נקודה שלישית, התמוהה מכולם, היא השאלה ששאל באחד ממיפגשי קל"ע הבל שן הירושלמי ד"ר ראובן סיוון (שמק צועו הלשון העברית) את משה אטר, איש משמר הלשון העברית: מדוע אינו משנה את הכיתוב של בית-החרושת עליה. שהוא מעלי מניותיו לעילית כפי שהעברית הטהורה תובעת?

לפני קרוב לשלוש שנים ניסה נוכל להקים מעין פרלמנטים אזוריים, שבהם ישחקו אורחים תמימים בלהיות גיבהי ציבור, בכוח ממונם, אותו נוכל שכח שאזרחי ישראל מעוניינים בכנסת אחת — במקורית. תושבי ישראל השפויים, בעלי זיקה ללשון העברית, מסתפקים באקדמיה ללשון העברית, לאיש אין צורך באקדמיה שמר אטר הקים במוגו, לזכר אביו, במבואות רמת-חן שבפרברי רמת-גן.

תרגום

הפמינאל

גינטר גראס הוא אחד הסופרים היוצרים החשובים ביותר בעולם, הסופר

המספנות בגדאנסק

חלק ניכר מהמיבנה היצירתי של דג הפוט לגינטר גראס מתמקד באותו פמינאל (טריבונאל פמיניסטי) ששופט את דג הפוט ואת תולדות האנושות. דוגמה לעינוי החודרות של המחבר ניתן למצוא בפרק המתייחס למצבם של העובדים במספנות השוכנות באזורי ילדותו של גראס, כיום בפולין:

כשהתייקרו ביום שישי מצרכי-מזון חיוניים בשלושים עד המישים אחוז (הם רצו להתחכם ולהתלבש על סוף-השבוע), אמר יאן: עובדה היסטורית היא, שייקורם של מלחיי שונן והיבוא של שר זול מווייסמאר הביאו כמה פעמים לידי התלכדות אגודות האומנים המסוכסכות ביניהן ולידי התמרדותם בפאת ריצים. אחר-כך הפך ארוכות בסוגיית הירידה של מחיר הפילפל בתקופת הרפור-מאציה והמחסור בשר, שהורגש בזמן ההוא באירופה התיכונה, משום שפחת שיווק בקר לטביחה.

מאריה אמרה: גם אם קרו דברים כאלה במשטר הקאפיטליסטי, אסור שזה יקרה בקומוניזם. כבר בבית-הספר שינוי לה את זה. ואם האגודות-המקצועיות לא יעשו כלום, נעשה זאת בלי האגודות המקצועיות. ואם הגברים לא מעויים, תהינה הנשים חייבות להכניס לגברים מרץ. לא, לא, היום היא לא רוצה ללכת לקולנוע. שילך הוא, יאן, ויתארגן. היא, מאריה, תחטוף שיחה עם הנשים בצרכניה. היא מכירה אותן. הן מבינות במחירים כמוה. מזמן הן הריחו את הריקבון, עליהן אפס לסמוך.

ומכיוון שבכל מקום הכניסו הנשים (כמו שהכניסה מאריה ליאן שלה) מרץ לבעליהן — „ואל תבוא הביתה עד שלא יירדו המחירים!” — החלה למחרת היום שבידתם של פועלי הנמלים והמספנות בגדאנסק ובגדיניה, בשצ'צ'ין ובאלבלאג לאורך החוף הפולני של הים הבאלטי. עובדי הרכבות ואחרים הצטרפו לשבייתה. אפילו הנערות בבית-החרושת לשוקלד, „באלטיק”. מאחר שהנהלות השניפים המקומיים של האגודות-המקצועיות סירבו להשתתף, קמו ספונטאנית ועדי-שבייתה ונבחרו מועצות-פועלים. התביעה הייתה לא רק לביטול העלאת המחירים. דרשו את ניהול המפעלים בידי הפועלים...

...אולי חמישים אלף פועלים ועקרות-בית. הם עברו על פני בית-הנתיבות הראשי והתאספו מול הבניין המרכזי של המפלגה הקומוניסטית. שם, מכיוון שלא היה הרבה מה לדבר, שרו כמה פעמים את האינטרנציונל... אחר-כך שר המון עוד פעם אחת את האינטרנציונל. רק מאריה, שנדחקה ממקומה, אנתה את יאן שלה עושה נפשות לרעיונותיו, חזרו תודעה היסטורית: בלי מאזינים כשניו, לכוד בבעות-אוויר. ראשה היה שמוט מעט הצידה וסביב פיה נמשך קו, כמעט חיוך...”

דג הפוט ראה אור בגרמניה לפני כשלוש שנים, ופרק שלם כמעט מנבא בו בקפידה את המהפך, שהביאו פועלי המספנות בגדאנסק, פולין, בחודש שעבר. מתוך ניואנסים קטנים וגדולים בפרק זה ניתן לבחון את הקפידה העוצמה של גראס כסופר.

המתורגם ביותר לעברית בו'אנר הספרות הרצינית (הוף הפח, התול ועכבר, מיומנו של שבזול ושנות קלב), סיפק בחודש שעבר לקורא הישראלי את המורכב וה מזור שבספריו: שני כרכים של דג הפוט *.

סיפור עלילת דג הפוט הוא פשוט למדי. גראס נטל את אחת המעשיות הידועות מתוך אגדות האחים גרים, אודות הדג, הדייג ואשתו, והרחיבה לכדי 480 עמודים. הסיפור פשוט, אודות דייג המע-

גינטר גראס טריבונאל פמיניסטי

לה דג בכתו וזה מדבר עמו ומבטיח למלא את כל מבוקשו. הדייג מבקש בשם אשתו בקשות הולכות וגדלות, כו כי מתמלאות, עד שזו מבקשת להידמות לבורא.

בסיפורו של גראס הופך דג הפוט יועץ לענייני-נשים. הטוען כי במשך מאות שנים השתלטו הנשים על הגברים באמצעים מתוחכמים וכלכליים שונים; האחרון שבהם הוא התנועה לשיחרור האשה. בעבר, בעזרת הגמד אוסקר, גיבור תוף הפח, הוא ערך את מישפטו הפרטי לנא ציום ולהתבהמות של הגרמנים. עתה, בעזרת הגבר, שופט גראס את גל תנועות השיחרור של הנשים, הגואה באירופה ובארצות-הברית. גראס מתאר בספר זה עולם של גברים הנושאים כל-יזון, הנדרשים למרות הרובים והטילים ביחס לנשים האוגרות כוח. האחד היחיד שישי עוד בכוחו להושיע את הגברים הוא דג הפוט, המדבר.

הנשים, המודעות לסכנה המאיימת עליהן מצידו של דג הפוט, עורכות לו מישפט פומבי, באולם קולנוע עלוב, בפני בית מישפט של פמיניסטיות גרמניות מטר רפות, על טהרת המין הנשי. דג הפוט נכנע לשופטותיו המאיימות, והופך ליועצן ומתעדן.

על פני מאות עמודים מתוארת ההיס-

* גינטר גראס — דג הפוט; רומן בשני חלקים; מגרמנית: חיים איזק; הוצאת זמורה, ביתן, מודן; 482 עמודים (כריכה קשה).

סמך קל"ע הכוב הגדול של טוהר הגזע

הלשון לספירה של קודש. מיתוסים ואגדות לרוב מספרים על המצאה האלוהית של השפה ומקרב מרבית העמים הלשון הלאומית היא 'לשון הקודש'... תנועות התחייה הלאומיות של המאות התשע-עשרה והעשרים מלוות על פי רוב 'מיל' עמית שפתי, כך ביוון, בה נטוש זה למעלה ממאה שנים מאבק לשוני מר, שלעתים הניע עד לשפיכות-דמים. עיקרו של המאבק הזה הוא בין השפה הספר-

* יורם ברונובסקי — מסה על הלשון; הוצאת ספרית פועלים; 124 עמודים (כריכה רכה).